

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-111>

УДК 338.5:336.74

ОФШОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФЕРТНОЇ ПОЛІТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ТНК

OFFSHORING AS A TOOL OF TRANSFER POLICY IN THE ACTIVITIES OF TNC

Мукан Андрій Романович

аспірант,

Національний університет "Львівська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2955-4109>

Гориславець Павло Анатолійович

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,

Національний університет "Львівська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1882-2104>

Mukan Andrii, Horyslavets Pavlo

Lviv Polytechnic National University

У сучасній глобальній економіці транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють ключову роль у міжнародному русі капіталу, інвестицій та технологій. Одним із найважливіших інструментів їхньої фінансової та податкової політики є офшоринг, що дозволяє оптимізувати оподаткування, мінімізувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність компаній. Таким чином, дослідження факторів впливу на ефективність офшорингу є необхідним для розуміння сучасних тенденцій у міжнародному бізнесі, розробки рекомендацій для ТНК щодо оптимального використання офшорних механізмів та оцінки перспектив розвитку глобальної фінансової системи. У статті досліджено офшоринг як інструмент трансфертної політики транснаціональних корпорацій (ТНК) із акцентом на оцінку факторів, що визначають його ефективність. Проаналізовано економічні, юридично-регуляторні, політичні, операційні та соціально-екологічні фактори впливу офшорингу на конкурентоспроможність ТНК. За допомогою методу кореляційно-регресійного аналізу Кендалла було визначено окремі фактори, що впливають на ефективність офшорингу, відповідно до їх значущості та запропоновано алгоритм ціни ефективності офшорингу ТНК, що враховує глобальні регуляторні тенденції та потреби корпоративного управління.

Ключові слова: офшоринг, трансфертна політика, математичне моделювання Кендалла, факторів впливу на ефективність офшорингу.

In today's global economy, transnational corporations (TNCs) play a key role in the international movement of capital, investment and technology. One of the most important tools of their financial and tax policy is offshoring, which allows them to optimize the tax burden, minimize costs and increase the competitiveness of companies in the global market. The use of offshore mechanisms in the activities of TNCs provides flexibility of financial flows, which contributes to the efficient management of corporate resources and mitigation of regulatory risks. Thus, a study of the factors influencing the efficiency of offshoring is necessary to understand current trends in international business, develop recommendations for TNCs on the optimal use of offshore mechanisms, and assess the prospects for the development of the global financial system. The article provides a comprehensive analysis of offshoring as an instrument of TNCs' transfer policy, which allows structuring financial flows considering international tax regimes, regulatory norms and economic conditions in different countries. The author examines the change in approaches to transfer pricing control, which limits the opportunities for tax optimization through offshore companies. Using the Kendall's correlation-regression analysis method, the author identifies the key factors that affect the efficiency of offshoring, including the level of tax burden, the rigidity of the regulatory environment, the political stability of jurisdictions, the cost of operating offshore structures, and the level of financial transparency. It is found that offshoring remains an effective tool for optimizing the transfer policy of TNCs, if it is properly managed and adapted to global changes in tax and regulatory policies. Based on the results obtained, the author proposes an algorithm for assessing the efficiency of TNC offshoring, considering current global regulatory trends, corporate governance needs and prospects for economic development. The article outlines practical recommendations for international companies on the optimal use of offshore mechanisms to increase financial efficiency, ensure tax compliance and

strengthen competitive positions in world markets. Thus, the results of the study may be useful for managers of TNCs, international business analysts, academics and representatives of regulatory authorities in the context of formulating effective tax and corporate policy.

Keywords: offshoring, transfer policy, Kendall's mathematical modeling, factors influencing the efficiency of offshoring.

Постановка проблеми. Офшоринг, як один з основних інструментів трансфертної політики ТНК, відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової оптимізації, зниженні податкових витрат та підвищенні конкурентоспроможності корпорацій на міжнародних ринках. Проте в умовах постійно змінюваного глобального регуляторного середовища, посилення міжнародного контролю за податковими схемами та боротьби з ухиленням від сплати податків, ефективність офшорних схем для ТНК ставить низку нових викликів.

З одного боку, офшоринг дозволяє ТНК мінімізувати податкове навантаження та оптимізувати фінансові потоки, що дає їм суттєві економічні переваги. З іншого – зміни у міжнародному законодавстві (ініціативи BEPS, FATCA, CRS), введення санкційних обмежень і зростаючий тиск з боку громадськості щодо корпоративної соціальної відповідальності змушують транснаціональні корпорації переглядати свої стратегії використання офшорних юрисдикцій.

Таким чином, актуальним є дослідження факторів, які визначають ефективність офшорингу в трансфертній політиці ТНК. Це дозволить зрозуміти, які саме чинники (податкові, політичні, економічні, технологічні та соціальні) мають найбільший вплив на оптимізацію офшорних схем, а також допоможе оцінити ризики та можливості, що виникають для ТНК в умовах глобальних змін у фінансовому та податковому регулюванні.

Таким чином, проблема ефективності офшорингу для ТНК потребує комплексного аналізу всіх факторів, що впливають на його застосування, зокрема змін у міжнародних регулюваннях, технологічних інноваціях та соціальних вимогах до бізнесу. Тільки всебічний підхід до цього питання дозволить знайти оптимальні стратегії використання офшорних механізмів у сучасному динамічному та контрольованому середовищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками тема офшорингу та його ролі в трансфертній політиці ТНК стала об'єктом численних наукових досліджень, оскільки вона є ключовою для розуміння глобальних фінансових стратегій великих корпорацій, а також для вивчення впливу міжнарод-

ного регулювання на діяльність ТНК. У цьому контексті варто зазначити кілька основних напрямів, в яких проведено значну кількість досліджень.

Багато дослідників зосереджені на впливі офшорних юрисдикцій на податкові витрати ТНК і їхні трансфертні ціни. Наприклад, дослідження Clausing, K. A. наводить аналіз того, як міжнародні податкові режими та регулювання (зокрема, ініціативи BEPS від ОЕСР) впливають на глобальні стратегії трансфертного ціноутворення ТНК. Автор підкреслює, що хоча багато компаній використовують офшорні юрисдикції для мінімізації податкових витрат, зростаюче регулювання значно знижує ефективність таких схем [1]. Zucman, G. звертає увагу на зростаючий тиск на ТНК у зв'язку з негативним сприйняттям офшорних практик громадськістю та політиками. Автор розглядає вплив глобальних ініціатив, таких як FATCA та CRS, на зміну поведінки корпорацій, намагаючись поєднати податкову оптимізацію з корпоративною соціальною відповідальністю [2]. Багато досліджень також розглядають міжнародні регулювання, що впливають на офшоринг, зокрема BEPS (Base Erosion and Profit Shifting). Роботи OECD [3] та PwC [4] демонструють вплив цих ініціатив на трансфертну політику ТНК і обговорюють механізми, які покликані зменшити використання офшорних юрисдикцій для ухилення від оподаткування. Hines, J. R. порівнює ефективність офшорингу для ТНК, зареєстрованих у США та ЄС, і досліджує відмінності в регулюванні та використанні офшорних юрисдикцій в залежності від країни [5]. М. Н. Ярославцева [6] та І. С. Чернишов (2018) [7] вивчали вплив офшорингу на зниження податкового навантаження та зростання прибутку ТНК. Вони використовували моделі фінансової оцінки, аналізуючи зниження податкових витрат та підвищення ліквідності. Дослідження О. О. Коваленка [8] та Н. С. Бондаренко [9] зосереджувались на економічному ефекті від зниження виробничих витрат через офшоринг. І. П. Березовська [10] досліджувала правові аспекти офшорингу, зокрема, вплив угод про уникнення подвійного оподаткування на зниження податкових витрат. Л. А. Кравченко [11] і Т. В. Литвинова [12] акцентували увагу на

використанні офшорів для досягнення стратегічних цілей, таких як доступ до нових ринків та оптимізація ланцюгів постачання. В. С. Степанов [13] та Ю. М. Мельник [14] досліджували вплив трансфертного ціноутворення на оптимізацію податкових витрат через офшорні структури.

Мета статті. Метою даного дослідження є аналіз факторів, що визначають ефективність офшорингу в трансфертній політиці ТНК, а також вивчення їхнього впливу на фінансову стратегію, податкову оптимізацію та конкурентоспроможність транснаціональних корпорацій. Оскільки офшоринг є важливим інструментом для зниження податкового навантаження і збереження фінансових ресурсів, дослідження дозволить визначити ключові чинники, що впливають на його ефективність, а також оцінити ризики і переваги, які виникають для ТНК при використанні офшорних юрисдикцій.

Таким чином, основним завданням є детальне вивчення всіх складових, що формують ефективність офшорингу, з метою надання обґрунтованих рекомендацій для ТНК щодо більш ефективного використання цього інструменту в умовах глобалізації та посилення міжнародного регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми роками офшоринг став дуже поширеним явищем. Теоретична основа офшорингу, зокрема, пов'язана з теорією Хекшера-Оліна, яка стверджує, що країни мають різні виробничі фактори (такі як праця, людський капітал, земля тощо), що призводить до значних відмінностей у відносних цінах цих факторів. Це створює стимул для транснаціональних корпорацій (ТНК) не обмежувати виробництво однією країною, а розподіляти його між різними країнами, зосереджуючи виробництво окремих компонентів там, де витрати є найнижчими. Порівнюючи витрати в різних країнах, важливо враховувати транспортні витрати, податкові системи, захист прав власності, правову систему, рівень корупції, а також ризики, пов'язані з політичним режимом, націоналізацією, девальвацією тощо. Таким чином, офшоринг у глобальному масштабі можна розглядати як обмін виробничими факторами.

Основною причиною офшорингу є бажання уникнути оподаткування або скористатися низькою вартістю робочої сили. Офшоринг включає передачу частини функцій підрозділів компанії для виконання за межами країни, причому виконавцями можуть бути

як інші компанії, так і закордонні філії тієї ж організації.

В умовах сьогодення важливого значення набувають проблеми оцінки офшорингу на трансфертну політику ТНК. Без зваженого процесу такої оцінки та отримання її результатів не можна говорити про ефективність офшорингу. Для нашого аналізу доцільно використати метод економіко-математичного моделювання Кендалла.

Виокремлені в таблиці фактори ефективності офшорингу в діяльності ТНК, запропоновано експертам для оцінки. При цьому в якості експертів обрано працівників ТНК Нестле, які займають наступні посади: фінансовий директор (експерт 1), керівник департаменту управлінського обліку (експерт 2), керівник департаменту податкового обліку (експерт 3), керівник департаменту бухгалтерського обліку (експерт 4).

Головна мета експертного дослідження – обґрунтувати доцільність застосування підходу для оцінки впливу офшорингу на трансфертну політику ТНК, що базується на методі кореляційно-регресійного аналізу Кендалла. Для визначення ступеня узгодженості між кількома експертами використаємо Коефіцієнт конкордації Кендалла (або коефіцієнт Кендалла W). Цей метод дозволяє оцінити загальний ступінь згоди між експертами.

Нами було обрано наступні фактори офшорингу, які впливають на трансфертну політику ТНК:

Рівень кваліфікації працівників. Високий рівень кваліфікації працівників у певних країнах може бути привабливим для ТНК, оскільки дозволяє забезпечити високу продуктивність праці та знижувати витрати на навчання. Офшорні юрисдикції з доступом до висококваліфікованих кадрів можуть бути вибрані для розміщення дослідницьких або виробничих підрозділів.

Рівень браку виготовленої продукції. Витрати, пов'язані з браком продукції, є критичними для виробничих процесів. ТНК вибирають офшорні країни з високою якістю виробництва та низьким рівнем браку, оскільки це знижує додаткові витрати та підвищує ефективність виробничих процесів.

Витрати на сировину та матеріали. Офшорні юрисдикції з дешевшими або якіснішими місцевими ресурсами можуть знижувати витрати на сировину та матеріали для виробництва. Це важливо для ТНК, які орієнтуються на оптимізацію своїх витрат і підвищення конкурентоспроможності продукції.

Ставка корпоративного податку. Офшорні юрисдикції часто пропонують низькі ставки корпоративного податку або взагалі відсутність податків на певні види доходів. Це дозволяє ТНК знижувати податкове навантаження та збільшувати свою рентабельність.

Витрати на працівників, зайнятих у виробництві. Витрати на працівників можуть бути значними, тому ТНК часто вибирають офшорні країни з низькими заробітними платами для працівників, що знижує загальні витрати на виробництво. Водночас важливо враховувати баланс між низькими витратами на робочу силу та необхідною кваліфікацією працівників.

Політичний режим в країні. Політична стабільність та сприятливий політичний режим є важливими для забезпечення стабільної діяльності ТНК в офшорних юрисдикціях. ТНК вибирають країни з демократичними, прозорими урядами, на яких знижений ризик для бізнесу, а також захист прав власності та підприємницької діяльності.

Ці фактори взаємодіють між собою і визначають стратегічний вибір офшорних юрисдикцій, що сприяє досягненню фінансових і операційних цілей ТНК.

Коефіцієнт конкордації Кендалла (W) розраховуємо за наступною формулою:

$$w = \frac{12 * S}{m^2 * (n^3 - n)} \quad (1)$$

де:

S – сума квадратів відхилень рангів об'єктів від їх середнього рангу,

m – кількість експертів,

n – кількість об'єктів (інструментів).

Спочатку обчислимо середній ранг для кожного інструменту, а потім знайдемо S для формули.

За результатами проведених обрахунків, S = 270.83.

Результати оцінення факторів експертами представлено в таблиці 2.

Отже, як видно з таблиці 2, найбільш вагомими факторами виявилися витрати на сировину та матеріали, витрати на працівників,

Таблиця 1

Результати експертного дослідження оцінки факторів впливу на ефективність офшорингу ТНК

Фактори	Експерт 1	Експерт 2	Експерт 3	Експерт 4
Рівень кваліфікації працівників	6	7	5	6
Рівень браку виготовленої продукції	8	9	8	8
Витрати на сировину та матеріали	9	9	8	10
Ставка корпоративного податку	4	5	5	5
Витрати на працівників, зайнятих у виробництві	8	9	9	9
Політичний режим в країні	5	6	6	5

Джерело: сформовано особисто автором

Таблиця 2

Розташування факторів впливу на трансфертну політику за значимістю рангів

Фактори	Сума рангів	Середнє відхилення	Квадратичне значення середнього відхилення
Витрати на сировину та матеріали	36	7.83	61.36
Витрати на працівників, зайнятих у виробництві	35	6.83	46.69
Рівень браку виготовленої продукції	33	4.83	23.36
Рівень кваліфікації працівників	24	-4.17	17.36
Політичний режим в країні	22	-6.17	38.03
Ставка корпоративного податку	19	-9.17	84.03

Джерело: сформовано особисто автором

зайнятих у виробництві, рівень браку виготовленої продукції.

В свою чергу найменший вплив чинять такі фактори як ставка корпоративного податку та політичний режим в країні. Беручи до уваги найвпливовіші фактори потрібно розробляти напрямки удосконалення трансфертної політики та її інструментів.

Проведемо розрахунок коефіцієнту конкордації Кендалла.

$$w = \frac{12 \cdot 270,83}{25 \cdot (216 - 6)} = \frac{3250}{5250} = 0,62$$

Коефіцієнт конкордації Кендалла (W) має межі від 0 до 1:

Якщо $W=0$, це означає повну відсутність узгодженості між оцінками експертів; $0 < W < 0.7$, це значення показує часткову узгодженість між оцінками експертів; $W > 0.7$, це значення свідчить про високий рівень узгодженості між думками експертів. За результатами проведених розрахунків коефіцієнт конкордації Кендалла становить 0.62, що говорить про наявність середнього ступеня узгодженості між думками експертів

Згідно з результатами цього дослідження, за допомогою методу кореляційно-регресій-

ного аналізу Кендалла було визначено окремі фактори, що впливають на ефективність офшорингу, відповідно до їх значущості.

В умовах сьогодення важливого значення набувають проблеми оцінки міжнародної ефективності офшорингу ТНК.

Фактори впливу на конкурентоспроможність ТНК були згруповані та охарактеризовані в табл. 3.

Отже, в контексті даного дослідження обґрунтовано фактори впливу на конкурентоспроможність ТНК при використанні офшорингу.

Науковці пропонують різні підходи до оцінки ефективності офшорингу, кожен з яких вносить нові аспекти та поглиблені методи аналізу, що дозволяє оцінити офшоринг з фінансової, юридичної, стратегічної та соціально-екологічної точок зору.

Таким чином, ми пропонуємо комплексний підхід до оцінки ефективності офшорингу (рис. 1).

Таким чином, провівши даний аналіз ТНК буде розуміти, які фактори офшорингу позитивно впливають на трансфертну політику ТНК, а які потребують додаткової уваги, аналізу, та визначення шляхів оптимізації даних факторів.

Таблиця 3

Фактори впливу на конкурентоспроможність ТНК при використанні офшорингу

Група факторів	Фактори	Характеристика
Економічні	Зниження податкового навантаження	використання низькоподаткових юрисдикцій для оптимізації податкових витрат.
	Скорочення виробничих витрат	економія на заробітній платі, сировині, енергоносіях.
	Ефективність трансфертного ціноутворення	оптимізація фінансових потоків між дочірніми компаніями.
Юридично-регуляторні фактори	Стабільність податкового та фінансового законодавства	передбачуваність змін у регулюванні офшорних зон.
	Регулювання трансфертного ціноутворення	відповідність міжнародним стандартам, таким як BEPS (Base Erosion and Profit Shifting).
Операційні	Рівень розвитку інфраструктури	доступність транспортних, логістичних та комунікаційних ресурсів.
	Кваліфікація робочої сили	рівень освіти та професійної підготовки працівників.
	Якість виготовленої продукції	рівень браку та дефектності в офшорних виробничих центрах.
Соціально-екологічні фактори	Рівень соціальної відповідальності ТНК	вплив використання офшорингу на репутацію компанії.
	Екологічні вимоги та стандарти	відповідність екологічному законодавству в країнах-офшорах.

Джерело: сформовано особисто автором

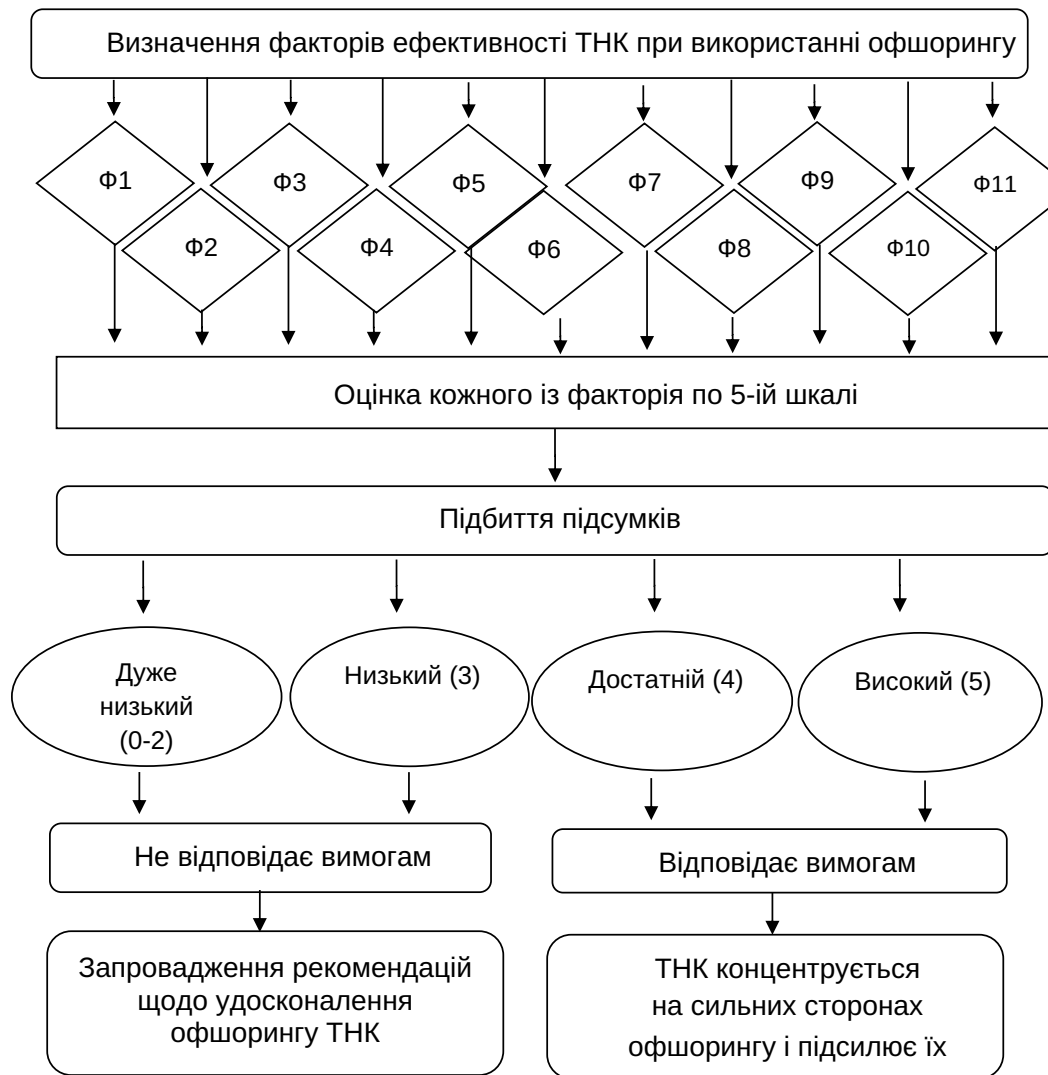

Рис. 1. Алгоритм оцінки ефективності офшорингу ТНК

Джерело: запропоновано автором

Висновки. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що офшоринг є важливим інструментом трансфертної політики ТНК. Використання кореляційно-регресійного аналізу Кеңдалла дозволило систематизувати та оцінити різноманітні фактори, що впливають на ефективність офшорингу.

Результати аналізу вказують на те, що найбільш значущими факторами є витрати на сировину та матеріали, витрати на працівників, зайнятих у виробництві, а також рівень браку виготовленої продукції. Ці фактори мають прямий вплив на витрати ТНК і, відповідно, на формування цін на продукцію.

Для підвищення ефективності офшорингу та оптимізації цінових стратегій ТНК, важливо зосередитися на управлінні витратами, зокрема, на контролі за витратами на сировину, матеріали та трудові ресурси, а також на зменшенні рівня браку продукції. Це дозволить не лише поліпшити фінансові показники компаній, але й забезпечити їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Були згруповані та проаналізовані Фактори впливу на конкурентоспроможність ТНК при використанні офшорингу.

Запропонований алгоритм оцінки ефективності офшорингу ТНК надає можливість об'єктивно оцінювати результати впровадження офшорних практик та їх вплив на загальну фінансову ефективність компаній.

Отже, результати дослідження підтверджують, що ефективне використання офшорингу може суттєво вплинути на трансфертну політику ТНК, підвищуючи їхню фінансову стійкість та конкурентоспроможність на глобальному ринку.--

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Clausing, K. A. The Effect of Profit Shifting on the Tax Base of the United States. *National Tax Journal*. 2016 No. 69(3). P. 591–616.
2. Zucman, G. The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens. *University of Chicago Press*. 2014. No. 12. P. 63–67.
3. OECD. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS: Progress Report. *OECD Publishing*, 2020.
4. PwC. The Future of Tax and the Impact of BEPS 2.0. *PwC Global Tax Report*, 2021.
5. Hines, J. R. Tax Policy and the Location of Foreign Direct Investment in International Taxation. *Oxford University Press*. 2017. P. 58–78.
6. Ярославцева М. Н. Фінансовий аналіз впливу офшорингу на зниження податкового навантаження ТНК. *Вісник економічної науки*. 2020. № 12(4), С. 45–58.
7. Чернишов І. С. Оцінка ефективності офшорних структур в міжнародній трансфертній політиці ТНК. *Економічний огляд*. 2018 № 11(3). С. 39–52.
8. Коваленко О. О. Економічний ефект офшорингу: зниження витрат на виробництво та логістику в умовах глобалізації. *Журнал міжнародної економіки*. 2019. № 14(2). С. 100–113.
9. Бондаренко Н. С. Аналіз економії витрат через офшоринг: теоретичні аспекти та практичні приклади. *Економіка і бізнес*. 2021. № 8(1). С. 72–85.
10. Березовська І. П. Правові аспекти офшорингу: угоди про уникнення подвійного оподаткування та їх вплив на податкову ефективність ТНК. *Міжнародне право та економіка*. 2020. № 16(4). С. 113–126.
11. Кравченко Л. А. Стратегічне використання офшорів в діяльності ТНК: від оптимізації виробничих ланцюгів до доступу до нових ринків. *Стратегії розвитку*. 2021. № 9(3). С. 45–59.
12. Литвинова Т. В. Аналіз стратегічних переваг офшорингу в умовах глобальної конкуренції. *Світова економіка*. 2022. № 15(2). С. 78–92.
13. Степанов В. С. Трансфертне ціноутворення та оптимізація податкових витрат через офшорні структури. *Економіка транснаціональних корпорацій*. 2019. № 17(1). С. 60–73.
14. Мельник Ю. М. Міжфірмові фінансові потоки в офшорингу: роль трансфертного ціноутворення у зниженні податкових витрат. *Журнал корпоративних фінансів*. 2020. № 22(4). С. 33–47.

REFERENCES:

1. Clausing, K. A. (2016) [The Effect of Profit Shifting on the Tax Base of the United States]. *National Tax Journal*. no. 69(3), pp. 591–616.
2. Zucman, G. (2014) [The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens]. *University of Chicago Press*. no. 12, pp. 63–67.
3. OECD. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS: Progress Report. *OECD Publishing*, 2020.
4. PwC. The Future of Tax and the Impact of BEPS 2.0. *PwC Global Tax Report*, 2021.
5. Hines, J. R. (2017) [Tax Policy and the Location of Foreign Direct Investment in International Taxation] *Oxford University Press*, pp. 58–78.
6. Yaroslavtseva M. N. (2020) Finansovyi analiz vplyvu ofshoringu na znyzhennia podatkovoho navantazhenia TNK [Financial analysis of the impact of offshoring on reducing the tax burden of TNCs]. *Visnyk ekonomichnoi nauky*, no. 12(4), pp. 45–58.
7. Chernyshov I. S. (2018) Otsinka efektyvnosti ofshornykh struktur v mizhnarodnii transfernii politytsi TNK [Assessing the efficiency of offshore structures in the international transfer policy of TNCs]. *Ekonomichnyi ohliad*, no. 11(3), pp. 39–52.
8. Kovalenko O. O. (2019) Ekonomichnyi efekt ofshoringu: znyzhennia vytrat na vyrobnytstvo ta lohistyku v umovakh hlobalizatsii [The economic effect of offshoring: reducing production and logistics costs in the context of globalization]. *Zhurnal mizhnarodnoi ekonomiky*, no. 14(2), pp. 100–113.
9. Bondarenko N. S. (2021) Analiz ekonomii vytrat cherez ofshoring: teoretichni aspekty ta praktychni pryklady [Analysis of cost savings through offshoring: theoretical aspects and practical examples]. *Ekonomika i biznes*, no. 8(1), pp. 72–85.
10. Berezovska I. P. (2020) Pravovi aspekty ofshoringu: uhody pro unyknennia podviinoho opodatkuvannia ta yikh vplyv na podatkovu efektyvnist TNK [Legal aspects of offshoring: double taxation treaties and their impact on the tax efficiency of TNCs]. *Mizhnarodne pravo ta ekonomika*, no. 16(4), pp. 113–126.
11. Kravchenko L. A. (2021) Stratehichne vykorystannia ofshoriv v diialnosti TNK: vid optymizatsii vyrobnychykh lantsiuhiv do dostupu do novykh rynkiv [Strategic use of offshore in the activities of TNCs: from optimization of production chains to access to new markets]. *Stratehii rozvytku*, no. 9(3), pp. 45–59.

12. Lytvynova T. V. (2022) Analiz stratehichnykh perevah ofshoringu v umovakh hlobalnoi konkurentsii [Analyzing the strategic advantages of offshoring in the context of global competition]. *Svitova ekonomika*, no. 15(2), pp. 78–92.
13. Stepanov V. S. (2019) Transferne tsinoutvorennia ta optymizatsiia podatkovykh vytrat cherez ofshorni struktury [Transfer pricing and tax cost optimization through offshore structures]. *Ekonomika transnatsionalnykh korporatsii*, no. 17(1), pp. 60–73.
14. Melnyk Yu. M. (2020). Mizhfirmovi finansovi potoky v ofshoringu: rol transfernoho tsinoutvorennia u znyzhenni podatkovykh vytrat [Intercompany financial flows in offshoring: the role of transfer pricing in reducing tax costs]. *Zhurnal korporatyvnykh finansiv*, no. 22(4), pp. 33–47.